

על חירות וחופש אקדמי

דוד הראל, פברואר 2024

לקראת חג החירות, כדאי לתת את הדעת גם על החופש האקדמי, המאפשר את התעוררות כוחה של הסקרנות לגלות, לדעת ולהבין, עוד ועוד, עד בלי די.

חופש אקדמי אישי מעניק חירות לבחור מה לחקור ובאלו שיטות, ומה ללמד וכיצד. חופש אקדמי מוסדי אמור לאפשר עצמאות בקבלת סטודנטים ובמינוי וקידום אנשי סגל, וכן בקביעת תכניות הלימודים ותכניות פיתוח.

במשפט שהתנהל ב-1957 נגד פרופסור אמריקני, שסירב לדבר על דעותיו ופעילותו הפוליטית, כתב נשיא בית המשפט העליון דאז, אָרל ווארן:

“No one should underestimate the vital role in a democracy that is played by those who guide and train our youth. To impose any strait jacket upon the intellectual leaders in our colleges and universities would imperil the future of our Nation. Teachers and students must always remain free to inquire, to study and to evaluate, to gain new maturity and understanding; otherwise, our civilization will stagnate and die.”

הפסיקה נחשבת אבן דרך בהצבתו של החופש האקדמי על סדר היום העולמי.

עתידנו כמדינה מודרנית בעלת ערכים נאותים ועמוד שדרה מוסרי נשען במידה רבה על המחקר הרלוונטי בכל ענפי המדע, וחברה מתוקנת אינה

יכולה לשרוד ללא ידע בסיסי בנכסי תרבות ורוח, ללא הנחלתם לדור הבא באמצעות חינוך נאות ושוויוני, וללא הטמעת ערכים ליברלים נאורים לצדם. עלינו להילחם באמונות שווא הנוגעות למדע, ובורות ולהג בענייני תרבות ורוח. הדבר חשוב שבעתיים לגבי המזלזלים בקרב מקבלי ההחלטות. אחד הבולטים בהם הוא שר האוצר סמוטריץ', שקבע ש"תורת האבולוציה היא פארסה", ושהמסקנות הנובעות ממנה לגבי ההומו ספיאנס הזויות.

חובה שלכל הלומדים, המלמדים, החוקרים, המרצים והוגי הדעות תהיה חירות מחשבה מלאה, שתאפשר חתירה מתמדת אחר האמת המדעית – המבוססת על ספקנות, עובדות, תצפיות וניסויים, ותהליכי הסקת מסקנות באמצעים לוגיים מוצקים.

אותו שר אוצר הצהיר לאחרונה ש"אפשר להחליט שחותכים בחצי את כל תקציב ההשכלה הגבוהה. מי אמר שבזמן שיש מלחמה צריך ללמוד עכשיו לימודי אנתרופוסופיה אנתרופולוגית של ימי הביניים בטימבוקטו?"

גישה כזאת תדרדר אותנו לסטטוס של מדינה נחשלת, ויישמטו היתרונות העצומים שנבנו כאן בעמל רב במשל 75 שנים.

לסיום, ב"קדמת עֶדן", כותב ג'ון סטיינבק: "רוחו החופשית והסקרנית של האדם יקרה מכל דבר שבעולם". יש במילים חשובות אלה כדי לעודד את כולנו להמשיך ולדבוק בהעצמת כוחו של המדע והרוח החופשית, למען חברה חזקה, שיוונית ומוסרית.